

FYLKESMANNEN I FINNMARK
Helse- og sosialavdelingen

FINNMÁRKKU FYLKKAMÁNNI
Dearvvašvuoda- ja sosiálaossodat

Barne-, likestillings- og
inkluderingsdepartementet
Postboks 8036 Dep

U.off jf: Offl. § 13 og fvl. § 13

0030 Oslo

Deres ref

Deres dato

Vår ref

Sak 2013/1177

Ark 721.0

Vår dato

06.05.2013

Saksbehandler/direkte telefon: Gry Bogetun - 78 95 04 02

Høring - Levekår og tiltak for mennesker med utviklingshemming

Viser til høring fra Barne, likestillings- og inkluderingsdepartementet om levekår og pågående tiltak for mennesker med utviklingshemming.

Fylkesmannen i Finnmark har et særlig ansvar for å iverksette statlig politikk i vårt fylke. Vi skal også sørge for at den blir best mulig lokalt tilpasset og kommer innbyggerne til gode. Vi skal se til at innbyggerne får de rettighetene som Stortinget og regjeringen har bestemt. Det skjer gjennom veiledning, tilsyn og klagebehandling.

I forbindelse med vår områdeovervåking i fylket og vårt samarbeid med kommuner og spesialisthelsetjenestene, har vi forholdsvis god oversikt over levekår som boliger, helse- og omsorgstjenester og kompetanse.

I tillegg har vi, over tid, hatt et tett samarbeid med habiliteringstjenestene i Finnmark for å stimulere til at enkeltpersoners personlige trygghet blir ivaretatt i forhold til seksuelle overgrep. Vårt fokus har vært rettet mot både den som krenker/begår overgrep og den som blir krenket/utsatt for overgrep. Dette samarbeidet har gitt oss kunnskap om hvordan kommunene jobber med å legge til rette for individuell utvikling og identitetsdannelse gjennom opplæring og veiledning.

Regjeringen ber om at høringsinstansene særlig uttaler seg om beskrivelsene i høringsnotat er dekkende for levekårssituasjonen for personer med utviklingshemming innen ulike sektorer.

Innledende betraktninger

Vårt generelle inntrykk er at rapporten er omfattende og at den både gjengir en situasjonsbeskrivelse, eksisterende tiltak, og i noen grad behov for andre tiltak. Vi ser at det vises til andre rapporter og andre erfaringer og at mangler og utfordringer kort gjengis. Vi mener allikevel at beskrivelsene som gis kunne ha vært mer nyanserte. Særlig kunne utfordringene vært ytterligere beskrevet.

Normaliserte levekår og muligheten til deltagelse

Fylkesmannen i Finnmark vurderer at boligsituasjonen er godt beskrevet. Vi vurderer samtidig at bemanningsfaktoren i mindre grad har kommet frem og at bemanningsfaktoren er av særlig betydning for muligheten til deltagelse.

Som beskrevet er det vanlig med samlokalisering og store bofellesskap med en mer effektiv tjenesteproduksjon, jf beskrivelser i høringsnotatets side 90. Den effektive tjenesteproduksjonen medfører at personer med utviklingshemming grupperes og knyttes opp mot tjenesteytere med formler som 1:2 og 1:3, eventuelt 2:4. Formlene beskriver antall tjenesteytere og antall tjenestemottakere. 1:3 betyr at én tjenesteyter skal yte tjenester til tre tjenestemottakere samtidig. Det gir reell tilgang på 1/3 tjenesteyter. De øvrige 2/3 er tildelt til de som bor i de nærmeste naboileilighetene. Det er samtidig slik at tjenestemottakerne ikke er samlokalisert med bakgrunn i interesser, alder, funksjonsnivå, men at samlokaliseringen av enkeltindivider er tilfeldig.

Det sier seg selv at det kan vanskeliggjøre deltagelse i samfunnet. Dette er en form for kommunalt samboerskap som den enkelte ikke har valgt selv. Dette beskrives i høringsnotatet som medboere. Vi har mange erfaringer på at medboeres deltagelse med samordnede personalressurser forutsetter enighet og felles interesser hos de som inngår i samboerskapet. Bistand til individuell deltagelse utenfor det samlokaliserte leilighetskomplekset kan ikke imøtekommes av tjenesteyter dersom noen sier nei til å delta.

Vi vil for ordens skyld legge til at tilbakemeldingene vi får gjennom tilsyn og klagesaker er at støttekontakter ikke kompensere for innskrenkningen av individuell aktivitet som følge av samordnede tjenesteyterressurser.

Normaliserte levekår og muligheten til utvikling

Fylkesmannen vurderer at beskrivelsene som gis mangler perspektiv knyttet til utviklingsbetingelser for personer med utviklingshemming.

Personer med utviklingshemming mottar i all hovedsak *nødvendige helse- og omsorgstjenester*. Dette er i samsvar med kommunens plikt til å yte nødvendige tjenester. Videre er det i samsvar med Fylkesmannens klagebehandling av sakene. Personer med utviklingshemming har ikke rett til optimale tjenester men til nødvendige tjenester. I Fylkesmennenes veileder for klagesaksbehandling etter pasient- og brukerrettighetsloven beskriver nødvendige tjenester slik: *Det rettslige utgangspunktet er rett til hjelp av rimelig standard, dvs et visst minimumsnivå som er faglig forsvarlig.*

Vår vurdering av den normen som da legges til grunn er at den ofte ikke er tilstrekkelig eller fleksibel nok, til å sikre reell deltagelse i samsvar med helse- og omsorgstjenestelovens formål og prinsippene om normalisering.

Normaliserte levekår og muligheten til seksuell utvikling

Vi vurderer at høringsnotatet ikke beskriver utfordringer knyttet til seksualitet. Vi erfarer at seksualitet i stor grad er et ikke-tema når utviklingsbetingelser diskuteres, når individuelle planer utarbeides osv. Vår vurdering er at det er nødvendig å iverksette tiltak for å gi grunnleggende kunnskap om seksuell utvikling. Alle som yter tjenester til personer med utviklingshemming må ha kompetanse nok til å forstå hvordan seksualitet kan komme til uttrykk hos mennesker med utviklingshemming.

En utfordring i dette arbeidet er at det kan være et misforhold mellom kroppslig og kognitiv utviklingsnivå. Dette medfører at krav og forventninger ikke er i overensstemmelse med det

den utviklingshemmede faktisk forstår. Det er svært viktig at tjenesteyterne har tilstrekkelig bevissthet om at den enkelte med utviklingshemming ofte ikke har tatt del i den uformelle læringen og utforskningen sammen med andre barn. Videre at "mangelen" på uformell læring forutsetter særlige kompetansetiltak for tjenesteyterne.

Tiltak for å motvirke vold og overgrep

Høringsnotatet beskriver Barnehusene som et tiltak som skal bedre forholdene for personer med utviklingshemming. Vi vil gi tilbakemelding om at ikke alle barnehus har tilleggskompetanse om utviklingshemming og kommunikasjon med utviklingshemmede. Eksempelvis har Barnehuset i Tromsø ikke særskilt kompetanse i forhold til personer med utviklingshemming. Vi vurderer at særskilt kompetanse er nødvendig for å sikre at personer med utviklingshemming gis en reell mulighet til å gi uttrykk vold og overgrep.

Vår erfaring er at det ikke har vært tilstrekkelig fokus på psykisk utviklingshemmedes kommunikasjons- og forståelsesvansker, og at dette har svekket enkeltpersoners rettigheter.

Vårt forslag til normalisering av levekår er:

- At retten til tjenester sikrer likeverdig utvikling ved at det gjøres en vurdering av om tjenestene som tilbys sikrer normaliserte levekår og likeverdighet.
- Helse- og omsorgstjenestelovens kap. 9 stiller krav om generell verdighet, tilsvarende bør vi ha en spesiell normalitetsgaranti for personer med utviklingshemming. Normalitetsgarantien bør da bygge på prinsipper om rett til deltagelse og likeverd.
- At støttekontakter tilbys:
 - ordinær avlønning
 - spesifiserte retningslinjer for opplæring og rapportering, knyttet opp til relevante utdanningsinstitusjoner
 - veiledning fra lokal helse- og omsorgstjeneste
 - støttekontaktoppdrag som praksisgrunnlag som gir særlig uttelling i forhold til opptak ved høyere utdanning
- At tilrettelagt opplæring, støtte og veiledning i egen utvikling i forhold til kropp og seksualitet sikres ved:
 - Implementering av kropp og seksualitet som et eget tiltak i individuell plan og individuell opplæringsplan
 - Helsestasjonene gis et særlig ansvar for å påse at det settes fokus på kropp og seksualitet for mennesker med utviklingshemming

Vi ønsker lykke til med det videre arbeidet.

Med hilsen

Linda Kråkenes
seksjonsleder

Gry Bogetun
seniorrådgiver

Dette dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke underskrift.